

תוכן

7	מבוא
11	בית חב"ד בקיבוץ זיוה פש
31	ראייה למרחוק שפרה חנה הנדרי
41	החברונאית שרה נחשון
59	שתרבינה כמותה בישראל גיטה גנזבורג
70	הבנות של הרבי סיפורו של "מכון חנה"
81	המהפכה של הרבי ברוניה שייפר
93	נולדה בזכות הרבי דיאנה אברהמס
103	הנש"ק הסודי אסתר שטרנברג
117	הכול התחיל מנר קטן - סיפור שסיפר הרבי בהתוועדות
121	שכינה ביניהם שרה כרמלי
133	ברכה מכל הלב לאה מוסקוביץ

145	מחשבת מסלול מחדש דבורה לאה קלאר
157	הרבי וילדי הגן רחל זמיר
177	נהייתי ממאמרה סוזן (שיינא שרה) הנדלמן
185	המסר המוצפן שולמית סקסון
193	גם נשים צריכות ללמוד חסידות רחל פרקש
201	התזה של הרבי חנה שרפשטיין
213	לאורו של הרבי חיה קאהן
225	המשוררת זלדה מישקובסקי

קצרים

245	כל המשמח חתן וכלה דבורה אליאן
248	טוב לבב בתיה גרליק
252	עסקה עם הרבי רחל פוגלמן
256	שיחת הרבי לנשים מווסטר
261	מקווה ישראל חנה גולדמן
266	במה נהלכה לאה גנייביץ

268	מבט פנימי הרמין עוזרי
274	כל אחד חשוב דינה הורן
278	אשרי העין חיה רבקה הניג
282	הרבי ומעמד האשה דונה לאה הלפר
284	מכתב הרבי
288	השיעור של אליס אליס זלוטניק

הוספה

291	קטעים ממעמד חלוקת הדולרים לצדקה
305	נשים תחילה נשים במשנת הרבי מלובביץ'

מבוא

הרבי מלובביץ' האמין בכוחה של האישה. הוא לא נמנה עם תומכיה של 'התנועה לשחרור האישה', ואף התבטא כנגדה. אך הוא האמין שהנשיות היא מכלול של תכונות ויכולות שצריכות לסלול לעצמן את דרכן המיוחדת, מבלי שיצטרכו להתאים את עצמן לתפיסת העולם הגברית או להצדיק את עצמן לעומתה.

את האמונה בכוחה של האישה, בטבעה המיוחד ובמשימות הגדולות שנועדו לה בכל דור ודור, ובפרט בדור של גאולה, ביטא הרבי בשיחותיו ובכתביו, אבל עוד יותר מכך בהנהגותיו ובמעשיו.

רבים יתקשו להאמין, אבל הרבי היה אדמו"ר לנשים כפי שהיה אדמו"ר לגברים. לאורך כל שנות נשיאותו הייתה דלתו פתוחה בפני כל המבקש את עצתו, את הדרכתו או את הנהגתו - בין איש ובין אישה. נשים נכנסו למפגשים עם הרבי, קיבלו ממנו דולרים לצדקה ועוגות 'לעקאח' לברכה, שמעו שיחות מיוחדות עבורן בבית המדרש הגדול, ומעל לכול זכו תמיד להתייחסות ישירה ועצמאית בכל פנייה, שאלה או בקשה. אצל הרבי, הנשים לא היו רק נשי החסידים, כברורות עברו, הן היו חסידות בפני עצמן. הן לא היו רק נשות השלוחים, הן היו שליחות בפני עצמן. כל הזכויות שניתנו לחסידים ניתנו גם להן, וכל התביעות שהופנו אל החסידים הופנו גם אליהן.

בספר "הרבי שלי - נשים מספרות על הרבי מלובביץ'" ביקשנו לתעד רסיסי מפגש אחדים בין הרבי לחסידותיו. לא תורות ורעיונות, אלא סיפורים ממפגשים פנים אל פנים עם הרבי ומתשובות שהגיעו מהרבי לשאלות של חסידותיו.

בין הסיפורים תמצאו את סיפורה של שפרה על דרכה המרגשת לעולם התורה; את סיפורה של זיוה, המתמודדת עם פציעתו של בנה החייל ועם תחזיות הרופאים הקודרות; את סיפורה של דבורה לאה, שלא מוצאת את עצמה בתוך המסגרת החסידית; את סיפורה של חנה, שנפגשה עם בחורים רבים אבל לא הצליחה לבחור אף אחד מהם. וכן, הצצה אל חלופת המכתבים בין זלדה המשוררת לבין בן דודה, הרבי.

העולה מכללם של הסיפורים וקטעי החיים שנשקפים מהם, הוא האמון הבלתי מסויג שרחש הרבי לכוחותיהן של הנשים ולאיכויות המיוחדות שברשותן. הרבי ידע לראות כל אחת ממבקשות עצתו כפי שהנה, ועם זאת להגביה את מבטה אל המקום שאליו היא יכולה להגיע ואל ההשפעה שיכולה להיות לה על חייה שלה ועל חייהם של אחרים.

* * *

במהדורה החדשה של הספר, זכינו להרחיב את היריעה עם סיפורים נוספים שהגיעו אלינו לאחר הרפסת המהדורה הראשונה.

ברצוני להודות בראשונה לכל אחת מהנשים שפתחה את אשר על לבה ובחרה לשתף אותנו בסיפור שלה עם הרבי, הספר הזה הוא שלכן!

לידידתי פרדי ברוד ששוחחה עם חלק נכבד מהנשים שבספרנו וכתבה את דבריהן. ולמגזין 'כפר חב"ד' על הסיוע בכל הנדרש.

לצוות של חברת המדיה Jem בראשות ר' אלקנה שמוטקין, שעובד על פרויקט יוצא דופן ומראיין אנשים ונשים שזכו לקשר עם הרבי על

מנת לתעד ולשמר את התוכן, וברשותו האדיבה מתפרסמים בספרנו חלק מהדברים וכן רוב התמונות. להוצאת הקיבוץ המאוחד על שיריה של זלדה ולעמותת "זלדה ויצירתה" על תמונותיה.

לעורכי הספר אביטל רכיבו, ר' דובי ליברמן וענבל וייס שהוציאו דבר נאה ומשובח.

תודה לרב משה ורעייתו ברכה שילת על יוזמתם להוצאת ספר זה, ועל העריכה הסופית.

בתקווה שאורו הגדול של הרבי יאיר את נתיבותינו,
חיה ולס

שפרה חנה הנדרי
ראייה למרחוק

צולם על ידי חיים ברוך הלברשטם, י כסליו תשנ"ב. מארכיון jem

אנשים רבים ניגבו את עיניהם לאחר סיפורו של הרב הכט, אך בשורה הראשונה ישבתי אני ואפילו לא הרמתי יד כדי לנגב את דמעותיי שזלגו כנחל. אחד מהיושבים בקהל ראה אותי בבכיי וסיפר לרב הכט בלחישה כי נדמה לו שאני נכדתו של גיבור הסיפור שלו

ראייה למרחוק

שפרה חנה הנדרי

גדלתי בבית יהודי חם אך לא שומר תורה ומצוות. את היהדות סימל עבורי בשנות ילדותי סבי, אב אמי, ר' שמואל ברוידא ז"ל. בכל פעם שביקרנו אותו, ידעתי שאצל סבא מתנהגים אחרת.

סבא חבש כיפה גדולה לראשו, וסבתא הלכה בשבת בבוקר לבית הכנסת חבושה כובע. ידעתי שבביתם אסור להדליק אור בשבת ושמחתי לשמוע מסבי את סיפוריו על אודות אירופה של ילדותו, על לימודיו בישיבה, על עיירתו איישישוק הקרובה לווילנה ועל החמימות שחש כלפי תורת ישראל ומסורתה.

סבא היה יהודי אמיד. הוא היה נשיא של חברה לייצור בשר כשר שנקראה "בסט כשר" ואת כספו ניצל לא אחת למטרות צדקה נעלות. הוא היה גומל חסדים וסייע לאנשים רבים, דבר שנודע לי רק לאחר פטירתו.

בית כנסת עם יותר עברית

בילדותי עברנו לגור בסאן-פאול, מינסוטה, שם עבד אבי כפרופסור באוניברסיטה. אני נשלחתי לבית הספר העירוני הגדול, בו הייתי

היהודייה היחידה בין אלפיים וחמש מאות התלמידים. מלבד לימודים סדירים אלו שלחו אותי הוריי גם לבית הספר של הקהילה הרפורמית בימי ראשון, שהיה נהוג באותם ימים כהשלמה ליהודים שרצו ללמוד "יהדות". למדנו בבית הכנסת הרפורמי על בריאת העולם, והמורה הציגה תמונות של ימי הבריאה. אותם שיעורים לא הותירו בי רושם עמוק, כל נושא הבריאה היה נראה לי כדבר לא מציאותי ולכן לא ייחסתי לסיפורי התנ"ך חשיבות והמשכתי לחיות את חיי.

אמי אמרה לי לפעמים: "את יהודייה, תהיי גאה בכך", אך לבד מזה שלפעמים במסמכים הייתי צריכה למלא לאום וכתבתי "יהודייה", זה ממש לא אמר מאום לגביי.

כשסבא נפטר הבהירו הוריי לאחי שהוא אינו חייב לחגוג את בר המצווה אם אינו חפץ בזה. אחי למד שיעורי "בייבל" בטמפל הרפורמי שלנו, אך הוא לא מצא בהם שום עניין ואפילו להפך. הוא חיפש רוחניות ורצה לעשות משהו משמעותי לכבודו של סבא.

באחת השבתות הגיע אחי ברכיבה על אופניו אל הטמפל הקונסרבטיבי בעיר ונכנס להתפלל - לכבודו של סבא. אך האווירה שם לא הזכירה לו בכלל את בית הכנסת של סבא, והוא גם לא ידע להגדיר בדיוק את הרוחניות שהוא מחפש. הוא ניגש לאחד המתפללים במקום ושאל אותו אם יש באזור בית כנסת שבו יש יותר עברית... היהודי שלה אותו לבית חב"ד.

תשובה מפחידה

בית חב"ד במינסוטה היה חדש יחסית. תיכון "בית חנה" כבר הוקם ומשך בנות רבות לבוא וללמוד יהדות, אך הפעילות עדיין לא הייתה בשיאה. משכך, כניסתו של נער בן חמש-עשרה למקום, שביקש ללמוד עברית,

עוררה עניין רב. הצוות הרעיף עליו תשומת לב, הוא הוזמן לשבתות, למד יהדות ולבסוף שוכנע ללכת ללמוד בישיבה של לובביץ' בפלורידה. למען האמת, ההורים שלי ניסו בתחילה להתנגד ללכתו לישיבה. מבחינתם הם היו רפורמים, ולכן לא הבינו למה אחי מבקש ללמוד בישיבה ומה הדבר ייתן לו.

עם הזמן היה אחי לבן תורה אמיתי. כששב הביתה לחופשות היינו משוחחים. הוא היה מסביר לי רעיונות שונים מן התניא. אמנם נהניתי מהם מבחינה אינטלקטואלית, אך לא רציתי להתקרב אל היהדות או אל חסידי חב"ד. חשתי מאוד להיראות כמו נשים דתיות שראיתי מדי פעם והיו נראות לי חמורות סבר ובעלות אורח חיים משונה. את הרוחניות בחיי סיפקו לי מורי הקראטה היפנים שלי, ראיתי בהם אנשים נעלים ומיוחדים ושאתי מהם השראה.

באחד הימים טיילתי עם אחי ברחוב, ובתוך כך הוא נזכר שעליו לקחת משהו לבית חב"ד. המתנתי לו בחוץ ולפתע שמעתי מישהי קוראת בשמי. אחת התלמידות החדשות ב"בית חנה" הכירה אותי, השתתפנו יחד שנים ספורות קודם לכן במחנה בפנסילבניה. "מה את עושה כאן?", שאלתי.

"רציתי ללמוד יהדות ומצאתי כאן מקום מתאים."

"בואי, היכנסי לבית חנה", הזמינה אותי החברה, "היום אנו לומדות לאפות חלות".

לא רציתי "להידבק" מהבנות, אבל בגלל שהיה שם שיעור תניא שהכרתי מאחי הסכמתי בכל זאת להגיע. תהיתי אם כל הבנות סביבי מאמינות בקדוש ברוך הוא ושאלתי את הרב פרידמן, שעמד בראש בית הספר: "מה, כל הבנות הללו מאמינות בה'?" הוא ענה במשיכת כתף: "תשאלו אותן". במבוכת-מה שאלתי וקיבלתי תשובה חיובית שהפחידה אותי אף יותר...

היה זה בתקופת החופש הגדול. נשארתי שעה ועוד שעה. אחד הרבנים דיבר וסיפר על ה', ולעצמי חשבתי שגם אם יש אלוקים - בוודאי לא אכפת לו ממני באופן אישי.

"להתנהג על פי שולחן ערוך"

נוכחותי ב"בית חנה" הלכה ונהייתה תדירה יותר. החלטתי לכתוב לרבי מכתב ללא שאלות או בקשות. כתבתי סתם כדי להציג את עצמי. למרות שלא קיבלתי מענה למכתבי, הרגשתי קשר חזק וחיבור לרבי.

בפעם הבאה שרציתי לשוב ולכתוב לרבי, הרבנית יהודית גרונר, אשתו של אחד ממזכירי הרבי, בדיוק ביקרה במינסוטה. היא אמרה לי שכהונה לכתובה לרבי, עליי להגיע להסכמה אישית שכל מה שיורה לי הרבי אקיים.

התלבטתי בעניין ביני לבין עצמי ואמרתי לה שבאמת יש כמה מצוות שלא אכפת לי לקיים: מזוזה, צדקה ואפילו כשרות במידה כלשהי. התיישבתי לכתוב ובין היתר כתבתי שאני מאמינה לרבי, אבל תוהה אם ה' באמת קיים, ואם כן, האם ה' אוהב אותי באופן אישי.

כעבור יומיים בלבד קיבלתי תשובה ארוכה מאוד, ובה כותב הרבי בין היתר: "טבע אמיתי לכל בני ישראל הוא, שרצון ה' (כמבואר בשולחן ערוך) מביא למנוחת הנפש האמיתית שלה, יתמעטו דאגותיה ותוכל להסיח דעת מכל בעיותיה".

בהמשך התשובה נכתב גם: "פשוט שהקב"ה בעצמו נותן לה כל הכוחות הנצרכים להתנהג יום-יום עפ"י שולחן ערוך ותלוי רק ברצונה" (הקו התחתון בתשובה המקורית).

במכתב שאלתי גם אם להגיע לתשרי ל-770, והרבי ענה שאשאר היכן שאני ואמשיך לעסוק בהפצת המעיינות.

הבטחתי אמנם לקיים כל מה שהרבי יורה לי, אבל כשהדבר הגיע לקיום ממשי, ותשובת הרבי הייתה כה ברורה – "להתנהג יום-יום על פי שולחן ערוך" – היו לי פתאום רגשות מעורבים. מצד אחד הרגשתי שקיום המצוות היה עצמתי מדי, ולא היה לי כל עידוד לכך, וכזכור הגעתי ל"בית חנה" ללא כל כוונה להיות דתייה. מצד שני התרגשתי. בקיום המצוות היה אתגר, ועצם תשובתו של הרבי החדירה בי המון אנרגיה.

מצאתי את עצמי במלחמה פנימית ורגשות מעורבים. "בית חנה" נסגר עד לחופשת הסמסטר הבאה, אני חזרתי ללימודים באוניברסיטה, ומסביבי לא היו שום חברות יהודיות, שום תמיכה. הרגשתי שאני יושבת בסירה קטנטונת בלב האוקיינוס לגמרי לבד. היה לי קשה, וכשהתייעצתי עם הרב פרידמן הוא יעץ: "סעי ללמוד בניו-יורק". אך סרבתי, הכרתי את קבוצת הבנות שלומדות בניו-יורק כשבאו לבקר אותנו מדי פעם במינסוטה, ולא התחברתי לסגנון או לאווירה שלהן. ואז הרב פרידמן התריס: "טוב, אז תפסיקי לגמרי לשמור מצוות!", ואני: "אבל הרבי אמר!".

הרב פרידמן לא רצה שהיהדות תעמוד על כתפיי כמעמסה, כעול שחייבים לקיימו כי אין ברירה, שכן באופן כזה אין חיות, יש רק הרגשת מחנק.

החלטתי להמשיך לשמור מצוות, אבל להקל על עצמי במקומות שקשה מדי: כשרות כן, אבל חלב ישראל – לא. שבת כן, אבל לאו דווקא בקהילה דתית. התנדנדתי, וההחלטה לא הייתה קלה.

בזכות הדמעות של סבא

באחת השבתות הוזמנתי למשפחה מקהילת חב"ד. כולם דיברו בהתרגשות שזוהי שבת לפני י' בשבט (יום פטירתו של הרבי הקודם

מחב"ד, הרבי הריי"צ, והיום שבו נעשה הרבי מלובביץ' לנשיא חב"ד) ושמרצה בעל שם מגיע ל"בית חנה". לא ידעתי מה זה י' שבט ולא הכרתי את שם המרצה, אבל מאחר שכולם אמרו שהמרצה נהדר וכבר שנים מנסים להשיג אותו - לא רציתי להפסיד.

הרב שלמה זלמן הכט ז"ל, שליחו של הרבי הקודם לשיקגו, נראה מבוגר במראהו אך קולו היה צעיר ונמרץ. הוא תיאר את זיכרונותיו מהרבי הריי"צ, ודיבר על העובדה שבזכות הרבי יש כל כך הרבה יהודים שומרי מצוות בארצות הברית. הוא גם אמר בשם הבעל-שם-טוב, שאם משהו מושך את תשומת לבו של אדם - הרי זה בוודאות בהשגחה פרטית, ועליו לנסות להבין מדוע הוא ראה או שמע דווקא דבר זה.

בהמשך דבריו סיפר הרב הכט סיפורים שהוא אישית זכר אודות הרבי הריי"צ. את כל הסיפורים סיפר בלי להזכיר שמות, ולפתע הגיע הסיפור ששינה את חיי:

"במשך שנות מלחמת העולם השנייה הייתה לנו בשיקגו קרן הצלה שמטרתה הייתה לסייע לפליטים. עם סיום המלחמה היו לנו בקרן כ-180,000\$ ושלחנו כספים ליהודים שהגיעו לארץ ישראל ולפריז. עם היהודים שתרמו רבות לקרן ההצלה והיו מעורבים בה עד מאוד היה יהודי יקר ושמו ר' שמואל ברודא (כאן לראשונה הוא הזכיר שם, והיה זה השם של סבי!). הוא היה הנשיא של חברת 'בסט כשר' והיה גם נשיא קרן ההצלה. הרב ברודא רצה לנסוע בעצמו אחרי המלחמה לפריז ולחלק את הכספים לפליטים תוך שהוא מתעניין בהם אישית. כשחזר מנסיעתו אמר לי: 'הרב הכט, אני רוצה לחלוק עמך חוויה שלעולם לא אשכח. בפריז היו אלפי פליטים מרוסיה שהתגלגלו וניסו להשתקם מעט. התעניינתי מאוד ורציתי לדעת איך הצליחו יהודים יקרים אלו לשרוד ברוסיה. שוחחתי עם המבוגרים, עם הצעירים, ואז

בחרתי לי מבין ילדי הפליטים ילד אחד ואמרתי לו: ראה נא, ילד יקר, אני נוסע בחזרה לאמריקה. האם יש משהו שאתה מאוד-מאוד רוצה? אני רוצה למלא משאלה אחת גדולה בשבילך'. כשדמעות מתגלגלות במורד לחייו שאל אותי ר' שמואל ברוידא: 'אתה יכול לנחש מה הילד הקטן הזה ביקש? חשבתי שהילד יבקש דבר-מה שלא היה יכול לקבל במשך כל שנות המלחמה: סוכרייה, ממתק אחר, בגד חדש או צעצוע. הילד הזה היה בן שמונה, ומה הוא ביקש ממני?! בקול נרגש הוא אמר לי: אני רוצה לבוא אתך לאמריקה ולראות את הרבי!'."

הרב הכט הוריד את טון דיבורו והמשיך: "ר' שמואל ברוידא לא היה חסיד. הוא היה איש קר, וילנאי, אך הילד הזה הצליח לרגש אותו עד דמעות. הוא הסביר כי לו היה זה חסיד מבוגר - נו, מילא, אבל ילד שהצליח להפנים כל כך את הקשר לרבי? בלי שפגש בו? ואז אמר לי: 'הרב הכט, תשיג לי ריאיון אצל הרבי. אם שיא שאיפותיו של הילד הוא לראות את הרבי - ובשבילי הדבר קל ואפשרי, הרי שאני חייב להיכנס לרבי!'."

אנשים רבים ניגבו את עיניהם לאחר הסיפור הזה, אך בשורה הראשונה ישבתי אני ואפילו לא הרמתי יד כדי לנגב את דמעותיי. הן זלגו וזלגו, וקול יבכותיי לא הפריע לי מלהתרכז ולא להפסיד מילה אחת מהנאמר.

אחד מהיושבים בקהל שהכיר אותי, ראה אותי בכי וסיפר לרב הכט בלחישה כי נדמה לו שאני נכדה של ר' שמואל ברוידא, ולכן לאחר ההרצאה ביקש הרב הכט לשוחח עמי. הוא אמר לי: "סבך ואני לא היינו ממש מיודדים. הוא היה מבוגר ממני בהרבה, ולא תמיד דגל בדרך החסידית, אך משביקש להתקבל אצל הרבי, הבטחתי להשתדל עבורו. השנה הייתה תש"ז. בריאותו של הרבי הקודם הייתה רופפת,

ואנחנו טסנו יחד לניו-יורק. לאחר יחידות ארוכה יחסית יצא סבך מחדר הרבי ואמר: 'זו הייתה החוויה הכי מיוחדת בחיי'. יותר מזה - לא אמר לי".

"לאחר מכן יצא מזכירו של הרבי הריי"צ ואמר שהרבי קורא לי", המשיך הרב הכט לספר לי. "הרבי אמר לי: 'ר' שמואל ברוידא היה עכשיו אצלי. הוא סיפר לי על מעשיו ואז שאלתי: מה נשמע עם הילדים שלך? ור' שמואל פרץ בבכי... כל ששת ילדיו לא היו שומרי מצוות'. הרבי הביט בי ואמר: 'הבטחתי לר' שמואל שיבוא יום ותהיה לו נחת מהנכדים שלו'".

"עד לרגע זה", אמר הרב שלמה זלמן הכט וסיים את דבריו, "לא הבנתי מדוע סבא שלך בכה ומדוע הרבי הריי"צ קרא לי לחדרו וסיפר לי מה הבטיח לסבך".

אני הבנתי את המסר. הרבי הקודם הורה לי את דרכי עוד בטרם הכירו הוריי זה את זה, ואילו הרבי, בהיכרותי האישית עמו, סייע לי להגיע אליה.

עוד באותו ערב החלטתי למלא את המוטל עליי: עברתי ללימודים מלאים ב"מכון חנה" שבקראון-הייטס (סמינר לבעלות תשובה)¹ תחת נשיאותו של הרב יעקב יהודה הכט, אחיו הצעיר של המרצה שהיה שליח להעביר לי את המסר המשפחתי. קיבלתי עליי עול מלכות שמים במלואו.

לאחר נישואי, עברתי לגור במוריסטאון, ניו-ג'רזי, וכאן אני מגדלת את ילדיי שיחיו. שני אחיי חסידים אף הם, כנראה בזכות דמעותיהם של סבי ושל הרבי הקודם.

1. על "מכון חנה" מספר הפרק "הבנות של הרבי" בספר זה.